

OPAVSKO A OPAVŠTÍ PŘEMYSLOVCI ZA VLÁDY POSLEDNÍCH LUCEMBURKŮ

Jana Konvičná

Úvod

Předkládaná studie má završit problematiku vzájemných, především politických kontaktů mezi opavskými Přemyslovci a Lucemburky, jejichž počátky a základní fáze byly nastíněny v předcházejícím čísle tohoto sborníku.

Ve druhé polovině 14. století se opavští Přemyslovci, až na některé výjimky, již nepodíleli tak aktivně jako dřív na politice svých lucemburských příbuzných, i když je i nadále nacházíme na královském dvoře v Praze. Zde ale hájili především zájmy svých příznivců nebo zájmy vlastní, které je stále pevněji připoutávaly k oblasti Slezska.

Líčení spolupráce mezi opavskými Přemyslovci a Lucemburky se po smrti Mikuláše II. v roce 1365 komplikuje, protože dva z jeho synů založili samostatné větve rodu – Jan krnovsko-ratibořskou, Přemek opavskou. Obě tyto větve prošly samostatným vývojem. Jejich příslušníci zasahovali do české politiky v různých obdobích s různou intenzitou a různými výsledky, bez ohledu na členy větve druhé. Proto považují pro přehlednost za nutné sledovat některé fáze jejich historie odděleně. Na závěr zařazují téměř análovitý přehled dovršení osudů obou větví rodu opavských Přemyslovců. Ty se odvíjely již v době, kdy i poslední mužský potomek slavného rodu Lucemburků, císař Zikmund, odpočíval na věčnosti, takže by se zdálo, že téma je uzavřené. Opavští Přemyslovci, v této době zcela vyčerpaní husitskými válkami, již neměli ani hospodářskou, ani politickou sílu zasahovat do dění v Českém království. Protože jsme však sledovali jejich osudy od počátku, považují pro úplnost za vhodné zmínit se alespoň heslovitě také o jejich konci.

Rozdělení Opavska

Smrtí Mikuláše II. se situace dosud jednotných údelů opavského a ratibořského značně zkomplikovala, protože nárok na určitý podíl z tohoto dědictví měli jak Mikulášovi synové Jan (v pramenech označovaný také jako Hanuš), Mikuláš, Václav a Přemek, z nichž se žádný dle dobových zvyklostí nestal knězem, tak jejich strýc Václav. Své vdovské věno zde měla mít zajištěno také Jitka Falkenberská, třetí manželka Mikuláše II.

Jednoznačná byla otázka Ratibořska, které připadlo nejstaršímu Janovi jako jedinému synu Anny Ratibořské. Proti tomuto faktu nebyly vzneseny žádné námítky a již na počátku roku 1366 byl Janův nárok na ratibořské vévodství právně potvrzen

udělením v léno českými králi Karlem IV. a Václavem IV.¹ Rychle se vyřešily i dědické nároky Václava, mladšího bratra Mikuláše II., který byl ekonomicky zajištěn na svých kanonikátech v Praze a v Olomouci. Václav se vzdal svého podílu v Janův prospěch,² a když v roce 1367 s jistými nároky vůči Opavsku přece jen vystoupil, byl odškodněn sumou 200 kop grošů v hotovosti a roční rentou ve stejné hodnotě, na jejímž splácení se měli podílet všichni čtyři synové Mikuláše II.³

Jisté komplikace nastaly až při dělení vlastního Opavska. Problematická se jevila už skutečnost, že v době smrti Mikuláše II. byl mezi jeho syny značný věkový rozdíl: nejstaršímu Janovi bylo přes třicet let (narozen okolo 1332) a měl již určité postavení u Karlova královského dvora, Mikuláši asi patnáct (narozen okolo 1350), Václavovi tři (narozen 1362) a nejmladšímu Přemkovi nebyl ještě ani jeden rok (narozen 1365). Vztahy mezi bratry, zejména mezi oběma staršími, byly částečně dány také tím, že pocházeli z různých matek.⁴ To se projevilo už v roce 1367, kdy vznikl mezi Janem a Mikulášem III. spor o vládu na Opavsku a o poručnictví nad nezletilými bratry. Jan sice získal celé Ratibořsko, ale protože splácel část dluhů svého otce, nechtěl se vzdát ani opavského podílu. Rozepře mezi bratry byla dočasně urovnána prostřednictvím Karla IV., Ludvíka Břežského a Přemka Těšínského tak, že Mikuláši byla přiřknuta jedna čtvrtina Opavska a věno jeho matky Hedviky Olešnické, zbylé tři čtvrtiny připadly Janovi a jeho dvěma nejmladším bratrům, jménem kterých měl Jan po dobu jejich nezletilosti vládnout.⁵ Tento výsledek, který v každém směru mluvil v Janův prospěch, můžeme považovat i za jakýsi projev uznání ze strany Karla IV., v jehož blízkosti se Jan už od poloviny čtyřicátých let pohyboval⁶ a měl tak možnost prokázat před vnímavým okem českého a římského vladaře své schopnosti.

Přesné teritoriální vymezení Mikulášova podílu neznáme a z tohoto období se nezachovala ani žádná listina, ve které by Mikuláš III. vystupoval coby vladař samostatně. Nacházíme ho spolu s Janem jako jednoho z vydavatelů na písemnosti z roku 1372, kterou oba bratři potvrzují městu Opavě všechna dosavadní práva, zvláště pak užívání práva magdeburského.⁷ Protože se jedná o jedinou listinu, kterou Mikuláš III. v letech 1367–1377 vydal, považují za možné, že čtvrtina Opavska, která mu byla přiřčena rozhodčí komisí z roku 1367, spočívala v udělení důchodů plynoucích z jedné čtvrtiny tohoto území a že vlastní zeměpanskou správu měl prozatím vykonávat spolu s bratrem Janem. Vyloučit však nemůžeme ani možnost, že Mikuláš spravoval jednu čtvrtinu Opavska samostatně, přičemž k tomuto podílu patřila také část Opavy (s největší pravděpodobností také jedna čtvrtina). Potom by bylo logické, že potvrzení privilegií městu Opavě v roce 1372 musel vydat jak Jan, tak Mikuláš.

Ať už měl Mikulášův podíl na Opavsku jakoukoliv formu, je jisté, že mu šlo především o získání finančního zdroje, protože už v roce 1373 nebo počátkem roku následujícího postoupil svůj podíl Konrádu II. Olešnickému a Kozelskému, bratru své matky. Tuto skutečnost se dozvídáme z Konrádova prohlášení, že v případě Mikulášovy smrti během cesty, kterou právě podnikal, postoupí tento díl Janovi a jeho dvěma bratrům pod podmínkou, že mu bude vyplaceno věno jeho sestry Hedviky.⁸ Kam

a za jakým účelem Mikuláš cestoval, nevíme. Pravděpodobně se ale jednalo o cestu dlouhodobou, protože až do roku 1377 veškeré zprávy o něm mizí.

Vlastní vláda na Opavsku a v Ratibořsku zůstala tedy až do roku 1377 v Janových rukou. Tento stav byl znovu potvrzen úmluvou mezi Janem, Václavem a Přemkem v roce 1375, kdy byla na dobu tří let správa podílů obou mladších bratrů svěřena Janovi, za což se zavázal převzít na sebe veškeré dluhy zatěžující opavské vévodství.⁹

K novému uspořádání vlastnických práv na Opavsku došlo v roce 1377. Tehdy byli Václav a Přemek patrně uznáni za dospělé a tím schopné samostatně vládnout podílům z otcova dědictví. Komise sestavená z předních opavských pánů rozdělila opavské vévodství na dvě části. První z nich s centry Fürstenwaldem a Edelštejnem připadla Janovi a Mikulášovi, druhá se středisky Hradcem a Landekem mladším Václavovi a Přemkovi. Vzápětí na to svolali Jan a Mikuláš novou komisi, která měla jim přiřknutý podíl rozdělit na dva samostatné územní celky. Touto novou dělbou připadlo Janovi Krnovsko s Bruntálem a Benešovem, Mikuláši III. Hlubčicko s Novou Cerekví a Cukmantl s hradem Edelštejnem.

Na základě tohoto dvojího dělení byly z doposud jednotného opavského vévodství vytvořeny tři samostatné části: Opavsko, Krnovsko a Hlubčicko, z nichž Krnovsko zůstalo od Opavska odděleno natrvalo jako součást majetku ratibořské větve opavských Přemyslovců.

Držitelé všech tří podílů nadále používali titul opavských vévodů, což však musíme brát jako příslušnost k rodu, nikoliv k spravovanému území, protože všechny tři části někdejšího opavského vévodství se vyvíjely, alespoň po určité časové období, samostatně. Společným znakem jejich vládců bylo postupné zadlužování se a zastavování větších či menších územních celků cizím knížatům. Synové Mikuláše II. tak zahájili politiku bezohledného hájení dílčích zájmů na úkor hospodářské prosperity a politického vlivu celého území, což v konečném důsledku vedlo k úplné ztrátě Opavska ve druhé polovině 15. století.

O určitém povědomí sounáležitosti jednotlivých částí rozdrobeného údělu svědčí snaha knížete Přemka zajistit si případné nároky na hlubčické a ratibořsko-krnovské dědictví,¹⁰ i když také zde musíme počítat s motivací vzniklou na základě logické úvahy, že totiž z většího územního celku poplynou vyšší příjmy schopné lépe pokrýt finanční požadavky knížete.

Celý proces dělení opavského vévodství pravděpodobně probíhal bez přímého souhlasu Karla IV. jako vrchního lenního pána tohoto území, což můžeme považovat za projev důvěry a dobrých vztahů mezi českým králem a opavskými knížaty.¹¹ Tím, že Karel nezasáhl do vnitřních záležitostí Opavska, jejichž řešení nijak neohrozilo jeho seniorská práva vůči tomuto území, si mohl opavská knížata zavázat k další účasti na své vlastní politice.

Opavští Přemyslovci v předvečer husitství

a) Krnovsko-ratibořská primogenitura

V posledních letech vlády Karla IV. a během panování Václava IV. existovaly mnohem těsnější kontakty mezi Lucemburky a krnovsko-ratibořskou větví opavských Přemyslovců než mezi Lucemburky a opavskou sekundogeniturou. Do jisté míry byla tato skutečnost dána také tím, že zakladatel krnovsko-ratibořské primogenitury Jan I. se pohyboval na lucemburském královském dvoře už za života svého otce a jako opavský vévoda se tak účastnil řady společenských událostí a diplomatických jednání nejen v zemích Koruny české, ale také v říši.¹² Podle V. V. Tomka žil v polovině 60. let v Praze dokonce trvale.¹³ Svou oddanost lucemburským zájmům prokázal i tím, že se roku 1361 oženil na výslovné přání císaře Karla IV.¹⁴ s Annou, dcerou hlohovského knížete Jindřicha řečeného Ferreus. Jan se tak stal nástrojem dynastické politiky Karla IV., který si tímto způsobem zajišťoval spojení pro své další politické kroky. Manželství s dcerou jednoho ze slezských vévodů bylo zároveň dalším článkem řetězce stále těsnějších vztahů mezi Slezskem a členy rodu opavských Přemyslovců.

Po smrti Mikuláše II. byl Jan vázán vlastními rodovými záležitostmi na Opavsku a v Ratibořsku. Jako vévoda ratibořský se v podstatě zařadil mezi slezská knížata, i když svou kontinuitu s Opavskem, kde byl v letech 1365–1377 *de facto* samostatným vládcem, zdůrazňoval až do své smrti (kolem roku 1380) titulem „*vévoda opavský a ratibořský*“.¹⁵

Z dosavadních událostí by se dalo usuzovat, že Mikuláš II. a Jan I. na jedné straně a Jan Lucemburský a Karel IV. na straně druhé vytýčili linii spolupráce mezi rody opavských Přemyslovců a Lucemburků, ve které budou pokračovat i jejich potomci. Situace se ovšem změnila, když se hlavními představiteli těchto rodů stali Václav IV. a Jan II. řečený po svém hlohovském dědovi Ferreus. Václav IV. nebyl králem, který by se dokázal s přehledem orientovat ve velmi složité dobové sociální a společenské situaci a který by s úspěchem rozvíjel odkaz svého slavného otce. K těmto úkolům neměl ani dostatek osobních předpokladů, ani potřebné diplomatické zkušenosti, ba ani příliš velké politické ambice. Zeslabení Václavova mocenského vlivu v samotných českých zemích bylo výsledkem jeho neschopnosti udržet rovnováhu mezi panovnickou mocí a opozicí z řad vysoké šlechty, zvláště když se na její stranu postavili energičtí a ctižádostiví Lucemburkové Zikmund a moravský markrabě Jošt, kteří se tímto způsobem snažili prosazovat své vlastní politické cíle.

Pro jeho povahové vlastnosti lze Jana II. Opavsko-ratibořského srovnávat spíše s Joštem a Zikmundem než s Václavem IV., což patrně mělo také vliv na utváření jejich vzájemných vztahů. Jan byl nesmírně hrdý na to, že je potomkem slavného královského rodu. Bývá označován jako člověk energický a neústupný, dávající najevo své výjimečné postavení tvrdým chováním vůči svému okolí. Jako doklad jeho

osobních vlastností může posloužit příklad z roku 1390, kdy nechal bez milosti utopit dva kněze, kteří se protivili jeho vůli.¹⁶

Na české politické scéně se Jan II. objevil až počátkem 90. let 14. století, a to nikoliv v souvislosti s Václavem IV., ale s jeho moravským příbuzným Prokopem.¹⁷ J. Spěváček ve své knize Václav IV. uvádí, že během mnohaletého sporu mezi bratry Joštem a Prokopem o moc v moravském markrabství se roku 1393 podařilo markraběti Prokopovi získat na svou stranu, mimo jiné, také opavského vévodu Hanuše.¹⁸ Toto tvrzení však Spěváček nijak nedokládá. Osobně se přikláním spíše k Biermannovu názoru, který převzal také J. Kapras, že asi do roku 1399 byl Jan považován za přívržence markraběte Jošta a až po tomto datu ho můžeme najít v Prokopově táboře, a tím tedy i na straně Václava IV.,¹⁹ což se pokusím v následujících řádcích vysvětlit.

O kontaktech mezi Janem II. s moravskými markrabaty Joštem a Prokopem v 80. letech a v první polovině 90. let nemáme žádné pramenné zprávy, což ještě nesevřídčí o tom, že k nim vřbec nedocházelo. V řvahu musíme brát jejich blízký příbuzenský vztah a také skutečnost, že Jošt a Prokop hledali pro svůj vzájemný spor spojence i mezi cizími knížaty. Jan II. byl v tomto směru ideálním partnerem, neboť jeho řvďěl sousedil s moravským markrabstvím. Tomu, že k užší spolupřáci mezi Janem a Joštem mohlo dojít právě v 90. letech, nasvřdčuje dle mého názoru následující fakt. V roce 1390 koupil Jošt od Ladislava Opolského Krnovsko, které opolský vévoda získal v roce 1384 nebo 1385 od Jana II., jenž byl v důsledku trvalých finančních problémů nucen odprodat část rodového řvzemí.²⁰ Nabytím Krnovska, které bylo vklíněno mezi další dvě části Opavska, se stal Jošt přímým sousedem opavských a ratibořských vévodů.

Také události z roku 1397 mluví spíše ve spojení Jana a Jošta než Jana a Prokopa. V tomto roce se Jan II. stal nejvyšším hofmistem českého krále a zároveň členem královské rady.²¹ Není dost dobře jasné, zda se má tato skutečnost posuzovat jako projev přátelství a dobré vůle ze strany Václava IV., ři jako výraz ambiciózních snah markraběte Jošta, který napomohl dosazení svého spojence na významné místo v blízkosti českého krále a římského císaře, aby zde hájil jeho vlastní zájmy. Osobně se přikláním k druhé možnosti, protože Jan II., na rozdíl od Václavových oblíbenců z řad nižší šlechty a měšťanstva, byl nekompromisním zastáncem aktivní říšské politiky, řemuž nasvřdčuje událost z řervence 1397, a Václavovy císařské korunovace, která měla upevnit Lucemburkovo postavení nejen v řiši, ale také v domácím českém prostředí. Proto nevidím důvod, proč by měl Václav IV. vyznamenávat a povolávat do své blízkosti řlověka, se kterým neměl nic společného.

Počítat s tím, že by se Václav IV. dobrovolně vymanil z vlivu svých oblíbenců, bylo dost nereálné, proto se Jan a někteří další členové královské rady, patrně za tichého souhlasu Zikmunda a Jošta, rozhodli odstranit je násilím.

K uskutečnění tohoto záměru došlo 11. řervence 1397 na Karlštejně během zasedání královské rady, jíž předsedal právě vévoda Jan. Bořivoj ze Svinař přednesl shro-

mážděné radě ne příliš povzbudivou zprávu o průběhu frankfurtského říšského sněmu, kam byl Václavem IV. odeslán. Po jejím vyslechnutí opustili vévoda Jan, Jan Michalec z Michalovic, Bohuslav ze Švamberka, Boreš z Rýzmburka a někteří další představitelé panského stavu jednací síň a odebrali se k poradě. Vzápětí na to nechali obsadit zasedací síň zbrojnoši a povolali zpět čtyři oblíbené královské rádce (Burcharda Strnada z Janovic a na Vožiči, Štěpána z Opočna, Štěpána z Martinic řečeného Poduška a velmistra řádu johanitů Markolta z Vrutic), které obvinili ze zrady panovníka a napadli je se zbraní v ruce. Sám vévoda Jan probodl Burcharda Strnada.

O obavě Václava IV. postavit se svým politickým odpůrcům svědčí skutečnost, že vrahy svých přívrženců nepotrestal a měsíc po provedení tohoto ohavného činu dal zavražděné dokonce prohlásit za zrádce. Jediným postiženým v této události byl markrabě Jošt, který se jí navíc ani přímo nezúčastnil. Na přímý rozkaz krále musel okamžitě opustit Prahu a Čechy.²²

I přes účast na těchto krvavých událostech zůstal Jan nadále v blízkosti českého krále. Byl mu sice odebrán úřad nejvyššího hofmistra, ale vzápětí byl jmenován hejtmánem v Kladsku a Falkenbersku.²³ Roku 1398 se jako člen Václavova doprovodu zúčastnil také cesty do Remeše, kde došlo k politickým jednáním mezi Václavem IV. a francouzským králem Karlem VI.²⁴

Jak již bylo zmíněno výše, někdy kolem roku 1399 muselo dojít k rozepři mezi dosavadními spojenci Joštem Moravským a Janem Opavsko-ratibořským. Nasvědčuje tomu událost z druhé poloviny roku 1400, kdy Zikmund Lucemburský, spojenec moravského markraběte Jošta, po roztržce se svým bratrem Václavem vojensky napadl Ratiboř,²⁵ sídlo opavského vévody Jana II., což by patrně neučinil, kdyby se jednalo o přívržence jeho politického spolutráce.

Proč došlo k rozchodu dosavadních spojenců, je nejasné. V této souvislosti se nabízí několik hypotéz. Uvažovat můžeme buď o finančních neshodách, kdy z obou stran mohlo jít o nesplácení dlužných peněz (v tomto případě je asi pravděpodobnější, že dlužníkem by byl Jošt), či o možných snahách markraběte posílit svůj vliv v oblasti Slezska na úkor Jana II. Další řešení se nabízí v souvislosti s Janovým členstvím v královské radě. V případě, že do ní byl dosazen Joštovou zásluhou, nechtěl se patrně trvale spokojit s úlohou pouhé loutky hájící zájmy moravského markraběte. Chtěl na pražském dvoře prosazovat své vlastní zájmy, a proto se přiklonil na stranu Joštových protivníků, tj. na stranu Joštova bratra Prokopa a tedy i Václava IV. V této pozici setrval až do konce Václavovy vlády.

Jako projev dobré vůle a na důkaz navázání opětovných přátelských vztahů mezi opavskými Přemyslovci a Lucemburky udělil Václav IV. opavské vévodství jako společné léno české Koruny Přemkovi Opavskému a jeho synovcům Janu II. a Mikuláši Krnovsko-ratibořskému, čímž byly zároveň potvrzeny dosavadní úmluvy o vzájemném dědictví pro případ, že by některý z nich zemřel bez mužských potomků.²⁶

b) Opavská sekundogenitura

Jak již bylo zmíněno výše, na základě rozhodčího výroku komise opavských pánů z roku 1377 se stali Václav a Přemek držiteli jedné poloviny někdejšího opavského vévodství, což jim bylo potvrzeno Václavem IV. následujícího roku udělením tohoto území ve společné léno.²⁷ Václav zemřel již roku 1381, čímž se Přemek stal jediným pánem Opavska. O několik let později, v roce 1394, zemřel také Mikuláš III., a tak se Přemek na základě dřívějších ujednání ujal také vlády na Hlubčicku, které však musel nejprve postupně vyplácet z držby kozelských vévodů, jimž Mikuláš III. pro stálé finanční problémy zastavil značnou část svého území.²⁸ Nabytím Hlubčicka soustředil Přemek do svých rukou tři čtvrtiny původní rodové državy svého otce Mikuláše II. a stal se tak zakladatelem sekundogeniturní větve opavských Přemyslovců.

Na rozdíl od svého bratra Jana I. a synovce Jana II. pobýval Přemek v Praze jen zřídka a také jeho styky s královským dvorem byly skromné. Tato skutečnost souvisela s jeho trvalými finančními problémy, které ho vedly k tomu, že byl nucen neustále zastavovat, či dokonce prodávat části svého majetku.²⁹ Přemkova peněžní situace musela být opravdu vážná, protože v roce 1383 zastavil Vokovi a Lackovi z Kravař dokonce Hradec, jedno z nejstarších sídel opavských Přemyslovců.³⁰

Ani Přemek nezůstal izolován od sporů mezi svými lucemburskými příbuznými Joštem a Prokopem, které ve svých důsledcích určovaly také vztah k českému králi Václavu IV. Stejně jako jeho bratr Jan I. stál i on zpočátku na straně markraběte Jošta. Obě knížata se spolu s biskupem olomouckým, biskupem vratislavským a dalšími feudály účastnila zemského míru v roce 1389.³¹ Ještě několik let před tím, v roce 1383, převzal na sebe moravský markrabě Jošt Přemkův dlužný závazek za zástavu Hradce pro případ, že by po svém strýci zdědil jeho državu.³² Na počátku 15. století však Přemka náhle nacházíme na straně Joštových politických odpůrců. Proč? Kdy a v jakých souvislostech došlo k tak závažné změně?

Považuji za možné, že ctižadostivý a mocichtivý Jošt chtěl rozšířit svou rodovou državu ve směru opavského vévodství a slezských knížectví, čemuž by nasvědčovala i již zmiňovaná skutečnost, že roku 1390 zakoupil krnovskou část Opavska. Využívaje finančních těžkostí ratibořské i opavské větve opavských Přemyslovců, mohl na ně vyvíjet nátlak na odstoupení také zbylých částí Opavska. Obdobné požadavky mohl vznášet také na Jana Opavsko-ratibořského, který opustil Jošta přibližně ve stejné době jako Přemek. Fakt, že Jošt Moravský chtěl skutečně získat rodové území opavských Přemyslovců, by mohla nepřímo potvrzovat také listina z roku 1402, ve které se Jošt tituluje jako „*pán Opavska*“.³³ Je to však jediná mně známá listina, kde Jošt užil tohoto titulu, a nelze vyloučit ani možnost, že tak jednal z pozice pána Krnovska. Zarážející ovšem je, že se tak stalo právě v době jeho rozchodu s Přemkem. Na stranu Prokopa Moravského musel Přemek přejít někdy na rozhraní let 1401 a 1402, protože ještě roku 1401 uzavřel spolu s moravskými pány smlouvu o podpoře Jošta proti Prokopovi³⁴ a už v roce 1402 slíbil spolu s vratislavským biskupem, slezskými knížaty a některými slezskými městy věrnost králi Václavovi a spoluúčast na zabez-

pečení klidu v zemi.³⁵ A jak již bylo zmíněno výše, na znamení opětovně dobrých vztahů mezi českým králem a opavskými Přemyslovci si nechali vévodové Přemek, Jan II. a jeho bratr Mikuláš udělit opavské vévodství ve společné léno.

I když se v prvních desetiletích 15. století Přemkova finanční situace patrně zlepšila,³⁶ nezapojoval se aktivně do života pražského královského dvora. Nadále pobýval především ve svém údělu a posiloval své postavení v rámci slezské oblasti, ke které Opavsko stále více připoutával.³⁷

Opavští vévodové a husitské války

Husitská revoluce, která v první polovině 15. století zachvátila oblast Čech a která se prostřednictvím manifestů, spanilých jízd či jinými způsoby šířila i do okolních zemí, se nevyhnula ani údělům opavských Přemyslovců, zejména pak vlastnímu Opavsku. Opavští vévodové byli aktivními bojovníky protihusitského tábora a předními organizátory slezských vojenských akcí namířených proti kacírským Čechům. Smrtí Václava IV. několik dnů po první pražské defenestraci se jediným právoplatným dědicem českého trůnu stal jeho bratr Zikmund, král římský a uherský. Za samozřejmou považovala tuto skutečnost katolická část české šlechty, zatímco šlechta husitská měla z této kandidatury jisté obavy, neboť Zikmund se již v předcházejících letech projevil jako úhlavní nepřítel reformního hnutí v Čechách. Svůj vztah k nástupci Václava IV. museli dát jasně najevo také opavští vévodové, protože český král byl jejich vrchním lenním pánem. Navíc se Zikmund Lucemburský stal po smrti svého bratra také vlastníkem Krnovska,³⁸ kterého se ihned ujal, což dosvědčuje potvrzení dosavadních práv krnovským stavům a městu Krnovu z ledna 1420.³⁹ Fakt, že se Přemek Opavský, Jan II. Opavsko-ratibořský a jejich potomci nacházeli od počátku mezi odpůrci husitství, tedy na straně Zikmunda Lucemburského, považují spíše za nutnost danou dobovými okolnostmi než za projev vzájemné náklonnosti.

Opavští Přemyslovci zůstali i v době pronikání podobojí mezi šlechtu věrní katolické církvi. Tato skutečnost je za válek snažících se vymýtit husitské myšlenky a jejich nositele stavěla na stranu Zikmunda Lucemburského. Zároveň byla také příčinou dalšího sblížení Opavska se slezskými knížectvími, která byla převážně katolická, zatímco část Moravy se přiklonila k husitství. Proto se vévodové Přemek a Jan II. neúčastnili holdování Zikmundovi spolu s českými a moravskými stavy v Brně na konci roku 1419, nýbrž až se slezskými knížaty na sněmu ve Vratislavi v únoru 1420,⁴⁰ kde byla také vyhlášena první křížová výprava proti husitům. Přitom je zajímavé, že toto začlenění mezi výrazně německy orientovaná slezská knížata probíhalo v době, kdy se na Opavsku prosadil silný český živel, o čemž svědčí zavedení češtiny jako úředního jazyka zemských desk.⁴¹

O stycích mezi opavskými Přemyslovci a Zikmundem do roku 1420 není příliš známo, můžeme na ně pouze usuzovat na základě nepřímých zpráv. Již v předcháze-

jící části bylo zmíněno, že během sporů mezi moravskými markrabaty Joštem a Prokopem stáli jejich opavští příbuzní nejprve na straně Jošta, později přešli do tábora Prokopových straníků. Až do roztržky se starším z obou markrabat lze předpokládat také dobré vztahy se Zikmundem, Joštovým spojencem, který zasahoval do vnitřních českých poměrů ještě za života svého bratra Václava. Poté, co ratibořský i opavský vévoda začali podporovat mladšího Prokopa, dostali se patrně do rozporů také se Zikmundem, čemuž nasvědčuje napadení Ratiboře v roce 1400. Jak byly laděny případné další kontakty mezi opavskými Přemyslovci a uherským králem po smrti obou markrabat, tj. do roku 1420, není známo.

V červenci 1420 se Přemek Opavský osobně zúčastnil bitvy na Vítkově a následně i Zikmundovy korunovace českým králem.⁴² Poté se vrátil na svůj opavský úděl a spolu se slezskými knížaty připravoval nová tažení proti husitům.

Během prvních let husitských válek se jako nepřítel kalicha zapsal do povědomí obyvatel Čech také Jan II. Opavsko-ratibořský. Když čáslavský sněm zbavil Zikmunda českého trůnu, začala česká husitská strana jednat s polským králem Vladislavem Jagellonským a litevským velkoknížetem Vitoldem o jejich případné kandidatuře na uprázdněný titul. Bylo totiž známo, že také oni nepatří mezi příznivce římského krále Zikmunda. Poselstvo, které tvořili Vilém Kostka z Postupic, Jan Hlas z Kamenice, Václav z Jenštejna a Vaněk Pavlík z Prahy, vezlo v září 1421 nabídku na českou korunu právě velkoknížeti Vitoldovi. Během cesty bylo zajato v Ratiboři vévodou Janem II.⁴³ a přes protesty z Čech i rady přátel vydáno Zikmundovi. Jan tímto činem proti sobě popudil nejen husity, ale i své litevské příbuzné,⁴⁴ na druhou stranu si ale naklonil krále Zikmunda, který na důkaz své vděčnosti vyplatil v roce 1422 od Ludvíka Břežského zastavené části Krnovska a celou krnovskou zemi udělil Janovi v léno.⁴⁵ Tím došlo po dlouhé době k opětovnému spojení Krnovska s Bruntálskem a Ratibořskem. Znovunabytí Krnovska se odrazilo také v titulatuře Jana, který se od nynějška psal jako „*Herczog zu Troppau, zu Ratibor und zu Jägerndorf*“.⁴⁶

To, že v době husitského hnutí vyvíjeli opavští a ratibořští vévodové mnohem těsnější spolupráci s představiteli Slezska než se zástupci moravské šlechty ještě neznamenalo, že by styky s Moravou byly zpřetrhány úplně. K navázání užších kontaktů s Moravany přispěla i skutečnost, že se moravská šlechta v listopadu 1421 vzdala kalicha a uznala Zikmunda Lucemburského českým králem. Ještě v listopadu pak Zikmund spolu s Přemkem Opavským a moravskými stavy uzavřeli landfrýd namířený proti husitům.⁴⁷ Tato dohoda rozdělovala Moravu na čtyři kraje se středisky v Brně, Olomouci, Znojmě a Opavě, která měla sloužit jako shromaždiště protihusitských bojovníků. Je zajímavé, že jako jedno z center Moravy je zde uvedena Opava, když Opavsko bylo od Moravy odděleno již před více než jedním stoletím, v roce 1318. Spíše než o vyjádření nějakých Zikmundových nároků na toto vévodství šlo o nepřesnou formulaci, protože když v roce 1423 udělil Zikmund zcela protiprávně Moravu v dědičné léno svému zeti Albrechtu Rakouskému a jeho manželce Alžbětě, prohlásil Albrecht, že jeho vláda nemá být na újmu práv olomouckého biskupa a opav-

ského vévody Přemka.⁴⁸ Vévoda i biskup se za to zavázali dát při volbě českého krále svůj hlas Albrechtovi v případě, že Zikmund zemře bez mužského dědice.

Další významný spolek, do něhož vévoda vstoupil, byl ujednáán v Prešpurku v lednu 1423 s řádem německých rytířů za spoluúčasti krále Zikmunda. Byl namířen proti polskému králi a litevskému velkoknížeti, kteří nepřímo podporovali husity.⁴⁹ Účast Přemka Opavského na těchto dohodách byla velmi významná. Přemek tu spolu s vratislavským biskupem Konrádem jednal jménem ostatních slezských knížat, což svědčí o velké prestiži, kterou si ve Slezsku vybudoval.

Také v následujících letech Přemek organizoval nabo se alespoň účastnil dalších vojenských výprav namířených proti husitům, ať už se Zikmundem Lucemburským nebo se slezskými knížaty. Odplatou za to napadli husité v průběhu spanilých jízd do oblasti Slezska a severní Moravy Přemkův opavský úděl. Poté Václav, nejstarší syn Přemka Opavského, patrně ze strachu před represáliemi husitů, které byly jejich protivníky částečně zveličovány, uzavřel za peněžitou náhradu mír s Prokopem Holým, aby uchránil Hradec a Hlubčice před plněním. V. Sladký přitom považuje za možné, že Václav, stejně jako o něco později Bolek ml. Opolský, přislíbil husitům také vojenskou pomoc.⁵⁰ Téhož roku, tedy roku 1428, uzavřeli příměří s vojsky Prokopa Holého a Jaroslava z Bukoviny také Přemek Opavský a ratibořský vévoda Mikuláš, syn Jana II., kteří se právě účastnili obrany Vratislavi.⁵¹

Několikaleté období neustálých válek pomalu vyčerpávalo obě bojující strany a zejména Zikmund a jeho spojenci si začínali uvědomovat, že nestačí vzájemně komunikovat jen řečí zbraní. Potřebu ukončit boj jistě cítil i vévoda Přemek, který byl mnohaletým válčením finančně zcela vyčerpán, a proto se aktivně účastnil jednání, jejichž cílem mělo být vyřešení sporných otázek a nastolení míru v zemi. Přemkův syn Mikuláš sloužil dokonce jako rukojmí zaručující nedotknutelnost Prokopa Holého a členů českého poselstva během prvního velkého jednání v první polovině roku 1429 v Prešpurku.⁵²

Svémi důsledky byl pro Opavsko v období husitských válek patrně nejnepříznivější rok 1431. Tehdy, čtrnáct dnů před bitvou u Domažlic, vypukl v Přemkově sídelním městě mohutný požár, který zničil nejen město, ale také palác spolu se zemskými deskami.⁵³ Když pak vzápětí na to přitáhlo k Opavě husitské vojsko v čele s Prokopem Holým, Přemek nebyl schopen bránit zničené město, a proto musel uzavřít s husity smlouvu, která mu zaručovala po dobu jednoho roku příměří s podmínkou, že po uplynutí této lhůty přijme za své čtyři pražské artikuly (zvláště pak přijímání z kalicha) a že je bude pod pokutou 4000 kop pražských grošů bránit proti komukoliv.⁵⁴ Protože se však situace po vypršení jednorocní lhůty v důsledku rozsáhlých diplomatických jednání výrazně změnila a pomalu se schylovalo k porážce husitské revoluce, neměl nikdo čas kontrolovat dodržování podmínek smlouvy, ke které Přemek přistoupil v době největší tísně.

V roce 1433, necelý rok před započatím jednání v Basileji, vévoda Přemek Opavský, jeden z nejhouževnatějších protihusitských bojovníků, zemřel. Ke konci svého života projevil jistou prozíravost, když ve své závěti stanovil, že se Opavsko nemá rozdělit mezi jeho syny, nýbrž že pod vedením nejstaršího Václava mají vládnout v otcově údělu všichni společně. Z dědictví na Opavsku Přemek vylučoval druhorozeného Mikuláše, a to pro jeho velké dluhy. Byla mu určena pouze doživotní renta.⁵⁵ Toto Přemkovo opatření vycházelo z jeho vlastní životní zkušenosti. Stejně jako jeho otec Mikuláš II. zanechával i on svým potomkům četné dluhy. Přemek věděl, že splácení těchto dluhů značně vyčerpává celou zemi, a to se projevuje tím tíživěji, čím je tato země menší. Proto nechtěl, aby se Opavsko po jeho smrti rozdělilo. Jeho snaha však vyzněla naprázdno, protože synové se řídili posledním přáním svého otce jen krátce.

O tři roky později dosáhl Zikmund Lucemburský konečně svého cíle, když byl uznán českým králem a vpuštěn do svého nového království. Z úspěchu se netěšil dlouho, protože již následujícího roku musel zemi opustit a na cestě do Uher zemřel. Během tohoto krátkého panování se na jeho dvoře neobjevil nikdo z opavských nebo ratibořských vévodů, nikdo z nich nebyl odměněn za služby prokázané v předcházejícím období. To, co příslušníky rodu Lucemburků a opavských Přemyslovců ještě spojovalo, byl jejich blízký se konec: smrtí Zikmunda zanikl významný rod Lucemburků; dříve stejně významný rod opavských Přemyslovců sice ještě jedno století existoval, jeho příslušníci však stále více upadali mezi zcela bezvýznamná knížata, která musela často bojovat o holou existenci, ne tak aby ještě zasahovala do peripetií české politiky.

Konec opavských Přemyslovců

Od 30. let 15. století pokračoval mezi členy obou větví rodu opavských Přemyslovců proces dělení rodového majetku. Rozdrobenost údělu spolu s navazováním stále těsnějších styků se Slezskem byla příčinou upadání mocenského vlivu této dynastie v českých zemích. Ve druhé polovině 15. století se její osudy definitivně uzavřely.

a) Krnovsko-ratibořská primogenitura

V roce 1437 se synové Jana II. – Mikuláš a Václav, kteří vládli od roku 1428 krnovsko-ratibořskému údělu společně,⁵⁶ rozhodli rozdělit si otcovo dědictví. Mikuláš V. získal Krnov, Bruntál, Pštinu, Rybník, Vladislav a bavorovské zboží, Václavovi IV. připadla Ratiboř s příslušným územím.⁵⁷

V průběhu své vlády, někdy po roce 1430, získal Mikuláš V. neznámým způsobem od Opavska hrad Lobenstein, který se stal jeho knížecím sídlem,⁵⁸ zároveň však ztratil Bruntálsko, jež přešlo na pány z Vrbna.⁵⁹

Po Mikulášově smrti, v době nezletilosti jeho synů Jana a Václava, spojil Václav IV. na čas opět Krnovsko s Ratibořskem, ovšem pouze do svého skonu roku 1456. Jan III. a Václav V. rovněž nezůstali při společné vládě. V roce 1464 došlo k novému dělení Krnovska, dle něhož Jan dostal Krnov a Vladislav, Václav pak Rybník, Pštinu a Žary.⁶⁰ Oba bratři se dostali do sporů s Matyášem Korvínem, který v roce 1473 zabavil Václavův⁶¹ a o rok později i Janův majetek, přičemž Janovi ponechal doživotně Vladislav. Jan ani Václav se neoženili, a tak Janovou smrtí v roce 1483 vymřela po meči krnovsko-ratibořská větev opavských Přemyslovců.⁶²

b) Opavská sekundogenitura

Závěť Přemka Opavského z roku 1433 nebyla jeho syny dodržována ani jeden rok. Už 2. února 1434 se sešla komise, která rozdělila opavské vévodství na dvě části: Hlubčicko získal Mikuláš, otcem z podílu na Opavsku vyloučený, zatímco Václavovi, Vilémovi a Arnoštovi⁶³ připadl díl druhý, jemuž vládli dohromady. Společné správě všech čtyř bratrů podléhaly záležitosti mincovní, doly, zemský soud, sporná práva a Přemkovy listiny.⁶⁴

Již následujícího roku byl Mikuláš svého údělu zbaven a jako „*pán na Hlubčicku*“ začal vystupovat nejstarší Václav,⁶⁵ kterému při následujícím dělení připadla také jedna část Opavska, když Vilém a Arnošt se rozdělili o další dvě.⁶⁶ Rozděleno bylo i město Opava.⁶⁷

V roce 1440 Václav svůj podíl zmenšil, když byl nucen zastavit Cukmantl a Edelštejn Bolkovi Opolskému.⁶⁸ Po jeho smrti získal starší syn Hanuš Hlubčicko, mladší Jan zvaný Pius opavský podíl.⁶⁹ Jan Pius se po Hanušově smrti stal vlastníkem celého otcova údělu. Za svého života vedl řadu územních sporů, během nichž se většina jeho území dostala do rukou českého krále Jiřího z Poděbrad. To, co mu z Opavska ještě zbylo, tj. jedna třetina Opavy a Hradec, prodal Jiřímu v roce 1464.⁷⁰ Svůj život dožil Jan na Hlubčicku, aniž po sobě zanechal potomka.

Král Jiří získal v šedesátých letech 15. století také opavské podíly Viléma a Arnošta. Vilém, který se v roce 1443 ujal jako manžel Kateřiny, dcery Bolka III. Münsterberského, Münsterberska,⁷¹ zemřel již v roce 1452. Za jeho nezletilé syny Frydrycha, Václava a Přemysla převzal vládu jejich strýc Arnošt. Tomu se podařilo promarnit nejen svůj majetek, ale také dědictví svých synovců. Již v roce 1456 prodal Jiřímu z Poděbrad právo na Münsterbersko⁷² a téhož roku zastavil Bolkovi Opolskému svoji část Opavska.⁷³ Území svých synovců musel prodat někdy v roce 1464, protože tehdy vystupuje jako „*Herzog von Troppau*“ naposled.⁷⁴ Po tomto roce všechny zprávy o něm mizí. Jeho synovcům tak z někdejšího opavského vévodství zůstal pouhý prázdňný titul. Nejmladší z nich, teolog Přemysl, zemřel jako poslední mužský člen této větve opavských Přemyslovců v roce 1493.

Přechodem Opavska do rukou Jiřího z Poděbrad a následovně jeho synů začala být opětovně zdůrazňována příslušnost tohoto teritoria k Moravě, od níž bylo v roce 1318 odděleno.

Závěr

Po uzavření osudů opavských Přemyslovců by snad stálo ještě za to shrnout a alespoň stručně zhodnotit celé období vzájemných vztahů opavských Přemyslovců a Lucemburků. Je zajímavé, že dobré vztahy mezi rody opavských Přemyslovců a Lucemburků se udržovaly, až na krátké období na počátku vlády Jana Lucemburského a na konec 14. století, po celou dobu vlády dynastie Lucemburků v českých zemích. Určitý podíl na tom měla doba, ve které žili. Rytířská kultura 14. století, které byl Jan Lucemburský jedním z hlavních představitelů, poznamenala také menší feudály typu Mikuláše II. Opavského. Život v blízkosti krále byl pro vévodu, který si byl plně vědom svého královského původu, mnohem zajímavější než setrvávání ve vlastním údělu. Navíc se ukázalo, že vzájemná spolupráce může být prospěšná oběma stranám. Jan neodmítal spojení, který mu mohl být nápomocen při uskutečňování jeho záměrů, navíc spojení obdařeného diplomatickým i válečnickým nadáním, a Mikuláš jistě přišel brzy na to, že služba králi není sice nejlevnější, ovšem čas od času je královsky splácena.

Dobré vztahy mezi oběma rody panovaly i v době vlády nástupce Jana Lucemburského. Nebyl důvod, proč by Karel IV. a Mikuláš II. nepokračovali v dosavadní politice, která přinášela své ovoce oběma stranám. U Karla se spolupráce s opavskými příbuznými dá navíc chápat jako jakési rozvíjení přemyslovské tradice, ke které se po celou dobu své vlády hlásil. Přítomnost potomků přemyslovských králů na jeho dvoře tak vytvářela přímou souvislost mezi minulostí a současností.

Nástupem Václava IV. se dobová realita změnila. Na českém trůnu již neseděl velký rytíř nebo velký státník, jeho problémy byly odlišného charakteru než problémy jeho předchůdců. Hlavně však byby odlišné povahové vlastnosti a osobní ambice prvních a třetího lucemburského panovníka. To narušilo také dosavadní vztahy s opavskými Přemyslovci, kteří byli stále, v rámci svých možností, představiteli aktivní a výbojné politiky. Dobové okolnosti však přece opět svedly oba rody dohromady a vynutily si také spolupráci opavských Přemyslovců s posledním lucemburským vladařem.

Historie opavských Přemyslovců však není jen historií jejich účasti či absence na politice českých králů. Určitým vývojem prošel tento rod také jako sociální skupina. Postavení Mikuláše I. bylo ještě nejisté, po smrti Přemysla Otakara II. záviselo na jeho osobních schopnostech a později i dobré vůli Václava II. Udělením Opavska v léno Mikuláši II. v roce 1318 se situace rodu zcela změnila. Jeho členové se stali předními velmoži v království a Mikuláš II. tak byl zajištěn také po stránce hospodářské. Získáním Ratibořska roku 1337 se jeho ekonomická situace ještě zlepšila

a dovolila mu tak dlouhodobé, nákladné pobyty mimo vlastní léno. Zároveň se ziskem ratibořského vévodství započal také proces oddalování Opavska od ostatní Moravy a jeho přidružování ke Slezsku, které vyvrcholilo v 15. století.

Smrtí Mikuláše II. v roce 1365 došlo k další změně. Dosud jednotné území opavských vévodů bylo rozděleno na tři části, čímž se zároveň oslabila jeho hospodářská a politická pozice. Po brzké smrti dvou ze čtyř synů Mikuláše II. se nakonec vytvořily pouze dvě větve původního rodu opavských Přemyslovců, jejich mocenské postavení však nadále upadalo. Důvody tohoto úpadku byly tři:

1. nutnost splácení trvalých dluhů, které přecházely z otců na syny
2. další a další dělení rodového území mezi četné potomstvo
3. dobová situace poznamenaná celkovým úpadkem společnosti a husitskými válkami.

Tak se nakonec stalo, že členové ve 14. a ještě i na počátku 15. století tak významného rodu vymřeli na konci 15. století jako zcela bezvýznamná knížata, opavská sekundogenitura dokonce bez vlastního údělu. Dalo by se říci, že tento vzestup a postupný pád rodu opavských Přemyslovců byl jakýmsi obrazem své doby, která poznamenala i osudy jednotlivých členů dynastie Lucemburků. Ve 14. století, době pozdního středověku, se rod pohyboval na vrcholu. Vévoda Mikuláš II., nejvýznamnější člen rodu, aktivně spolupracoval na politice českých králů. Jeho synové, zejména Jan I. a Přemek Opavský, už na počátku své vlády pocíťovali náznaky krize společnosti vrcholící za husitské revoluce. Těmito vévody začalo upadat mocenské i ekonomické postavení rodu, které se zcela zhroutilo v důsledku vyčerpanosti husitskými válkami. Vrchol krize, doba vlády Zikmunda Lucemburského, znamenal také konec účasti opavských Přemyslovců na politice českých králů, do které po více jak jedno století zasahovali.

POZNÁMKY:

1. Codex diplomaticus Silesiae (dále jen CDS) VI, s. 8, č. 35 a 36.
2. CDS VI, s. 8, č. 37 a 38.
3. CDS VI, s. 9, č. 41.
4. Jan synem Anny Ratibořské, Mikuláš Hedviky Olešnické, Václav a Přemek Jitky Falkenberské.
5. CDS VI, s. 9, č. 39.
6. Např. Regesten zur Geschichte des Herzogthums Troppau. Vyd. Franz Kopetzky. Wien 1871 (dále jen KR), s. 77, č. 277, s. 85, č. 312; Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae (dále jen CDM) XV, s. 73–74, č. 91.
7. KR, s. 100, č. 368.
8. CDS VI, s. 12, č. 53.

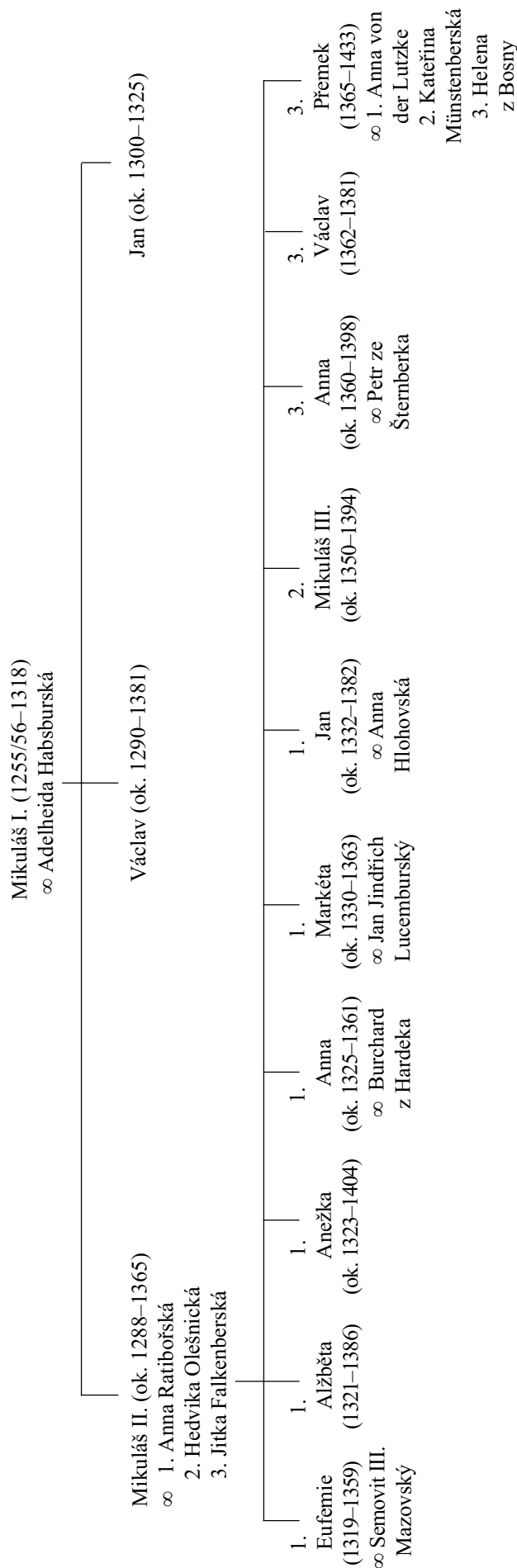
9. Biermann, Gottlieb: Geschichte der Herzogthümer Troppau und Jägerndorf. Troppau 1877, s. 172.
10. CDS VI, s. 15, č. 70, s. 27–28, č. 112, s. 28, č. 113; CDM XIII, s. 337, č. 326.
11. Samozřejmě nemůžeme vyloučit ani možnost, že prameny potvrzující tento souhlas, např. listina o udělení léna, se ztratily, nebo že Karel dal k rozdělení Opavska pouze ústní svolení.
12. Např. KR, s. 88, č. 329 a 327, s. 89, č. 331 a 332.
13. Tomek, Václav Vladivoj: Dějiny města Prahy. II. Praha 1889, s. 34.
14. Biermann, G.: c. d., s. 170.
15. Např. CDS VI, s. 11, č. 51; KR, s. 385, s. 105–106, č. 389.
16. Srv. Biermann, G.: c. d., s. 220–221.
17. Prokop byl nejen bratrancem Václava IV., ale také Jana II., protože Prokopova matka Markéta Opavská byla sestrou Jana I.
18. Spěváček, Jiří: Václav IV. Praha 1986, s. 229.
19. Biermann, G.: c. d., s. 220–221, viz též Kapras, Jan: O státoprávních poměrech Opavska. Věstník Matice opavské (dále jen VMO) 14, 1908, s. 45. Spěváčkův názor zastává také Václav Štěpán (Štěpán, V.: Vražda čtyř členů královské rady na Karlštejně roku 1397. Český časopis historický 92, 1994, č. 1, s. 24–44.).
20. CDM XI, s. 511, č. 589.
21. Kopetzky, F.: Geschichte und Genealogie der Přemyslidischen Herzöge von Troppau. Archiv für österreichische Geschichte 41, 1869, s. 70.
22. Srv. Spěváček, J.: c. d., s. 272–274.
23. CDS VI, s. 20, č. 83.
24. Spěváček, J.: c. d., s. 283.
25. Tamtéž, s. 324.
26. CDM XIII, s. 337, č. 326.
27. KR, s. 104–105, č. 386.
28. Tamtéž, s. 113, č. 412, s. 119, č. 434 a 435.
29. Např. KR, s. 106, č. 391, s. 115, č. 421, s. 126, č. 453.
30. KR, s. 107, č. 396.
31. CDM XI, s. 454–455, č. 536.
32. KR, s. 107–108, č. 397. V této době neměl Přemek ještě žádného dědice.
33. CDM XIII, s. 186–187, č. 176: „marchio Brandenburgensis, sacri Romani imperii archicamerarius, marchio et dominus Opavie“.
34. CDM XIII, s. 125–126, č. 119.
35. KR, s. 115, č. 420.

36. Někdy v této době vyplatil ze zástavy města Hlubčice a Cukmantl (Biermann, G.: c. d., s. 185) a kolem roku 1417 si nechal v Opavě vystavět nový zámek, kam přenesl z nedalekého Hradce své sídlo (Prasek, Vincenc: Historická topografie země Opavské. Opava 1889, s. 403).
37. Na listině z roku 1427, která dokládá založení nového protihusitského spolku, se Přemek již výslovně uvádí jako „*herzog und herr zu Troppau und adir Fürstin in der Slesie*“ (CDS VI, s. 32, č. 146).
38. Po smrti Jošta Moravského (1411), který Krnovsko koupil v roce 1390, přešlo toto území do vlastnictví českého krále.
39. Biermann, G.: c. d., s. 189.
40. Kopetzky, F.: c. d., s. 72.
41. Kapras, J.: Pozůstatky knih zemského práva knížectví opavského I. Praha 1906, s. 10.
42. Biermann, G.: c. d., s. 219.
43. Srv. např. Sladký, Václav: Opavsko za válek husitských. Program c. k. státního gymnasia v Opavě 1908–1909, s. 17; Heck, Roman – Maleczynska, Eva: Ruch husycki w Polsce. Wroclaw 1953, s. 71–73.
44. Janova manželka Helena Jagellonská byla neteří velkoknížete Vitolda a sestra Zikmunda Korybutoviče, pozdějšího požádaného českého krále.
45. Grünhagen, C.–Markgraf, H.: Lehns und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter. II. Leipzig 1883, s. 502–503, č. 37.
46. Kopetzky, F.: c. d., s. 74.
47. CDS VI, s. 58, č. 234.
48. KR, s. 124, č. 449.
49. Tamtéž, s. 123, č. 447.
50. Sladký, V.: Opavsko za válek husitských. Program c. k. státního gymnasia v Opavě 1909–1910, s. 4.
51. Palacký, František: Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě. III. 10. vyd. Praha 1948, s. 407–408.
52. Palacký, F.: Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges von Jahre 1419 an. II. Praha 1878, s. 22.
53. Ze zemských desk se zachovala pouze jedna složka knih předních. V. Sladký uvádí, že požár Opavy vznikl náhodou a z nepozornosti (Sladký, V.: c. d., s. 10), kdežto J. Kapras jej dává do souvislosti s obléháním Opavy husity (Kapras, J.: c. d., s. 10), k němuž však došlo až po bitvě u Domažlic (14. srpen), zatímco Opava hořela 31. července. Již 21. listopadu téhož roku nařídil vévoda Přemek zavedení desk nových (KR, s. 131–132, č. 468).

54. KR, s. 133, č. 464. Tento jev nebyl nijak výjimečný. Hlavním účelem spanilých jízd ve 30. letech již nebylo šíření husitských myšlenek, ale kořistnictví. Z obavy před ním platili mnozí šlechtici a také řada měst husitům raději peněžní poplatky.
55. CDS VI, s. 54–55, č. 187. Srv. Kapras, J.: Testament knížete Přemka Opavského a jeho provedení. VMO 13, 1907, s. 1–8.
56. Po dobu jejich nezletilosti, tj. v letech 1423–1428, zde vládla jako poručnice jejich matka Helena.
57. CDS VI, s. 59–61, č. 195. Václav jako druhorozený syn tak založil novou ratibořskou větev rodu, jejíž poslední mužský člen, kníže Valentin, zemřel v roce 1521 jako vůbec poslední mužský potomek celé dynastie opavských Přemyslovců. O špatné finanční situaci rodu svědčí i skutečnost, že byl v roce 1517 zapojen do ražby falešných mincí (Papoušek, František: Opavští Přemyslovci a jejich mincování. Slezský numismatik 1955, č. 1, s. 4).
58. Prasek, V.: c. d., s. 96 a 497.
59. Tamtéž, s. 77–78.
60. CDS VI, s. 87, č. 268.
61. Václav zemřel v roce 1479 v kladském zajetí.
62. Krnovsko se však přece ještě jednou dostalo pod správu příslušníka rodu opavských Přemyslovců. V letech 1490–1510 zde jménem svého zetě Jiřího Šelenberka, jehož otci Janovi udělil král Vladislav II. Krnovsko jako odumřelé léno, vládla Barbora, sestra Jana II. a Václava V.
63. Nejmladší Přemkův syn Přemysl se stal kanovníkem ve Vratislavi.
64. Kapras, J.: c. d., s. 4–7.
65. Kopetzky, F.: c. d., s. 52.
66. Přímo k tomuto aktu se listina nedochovala. Dozvídáme se o něm ze zmínek v listinách vystavených pro jiný účel, např. KR, s. 140, č. 487, s. 140–141, č. 490, s. 141, č. 491 a 492.
67. Srv. Biermann, G.: c. d., s. 198.
68. CDS VI, s. 63–64, č. 205, s. 64, č. 206.
69. Kopetzky, F.: c. d., s. 57.
70. Listina o tom se nedochovala. Srv. Kapras, J.: c. d., s. 36.
71. Grünhagen, C. – Markgraf, H.: c. d., s. 507, č. 44.
72. Kopetzky, F.: c. d., s. 58.
73. Tamtéž, příloha X. V roce 1460 je získal Jiří z Poděbrad.
74. KR, s. 176, č. 606.

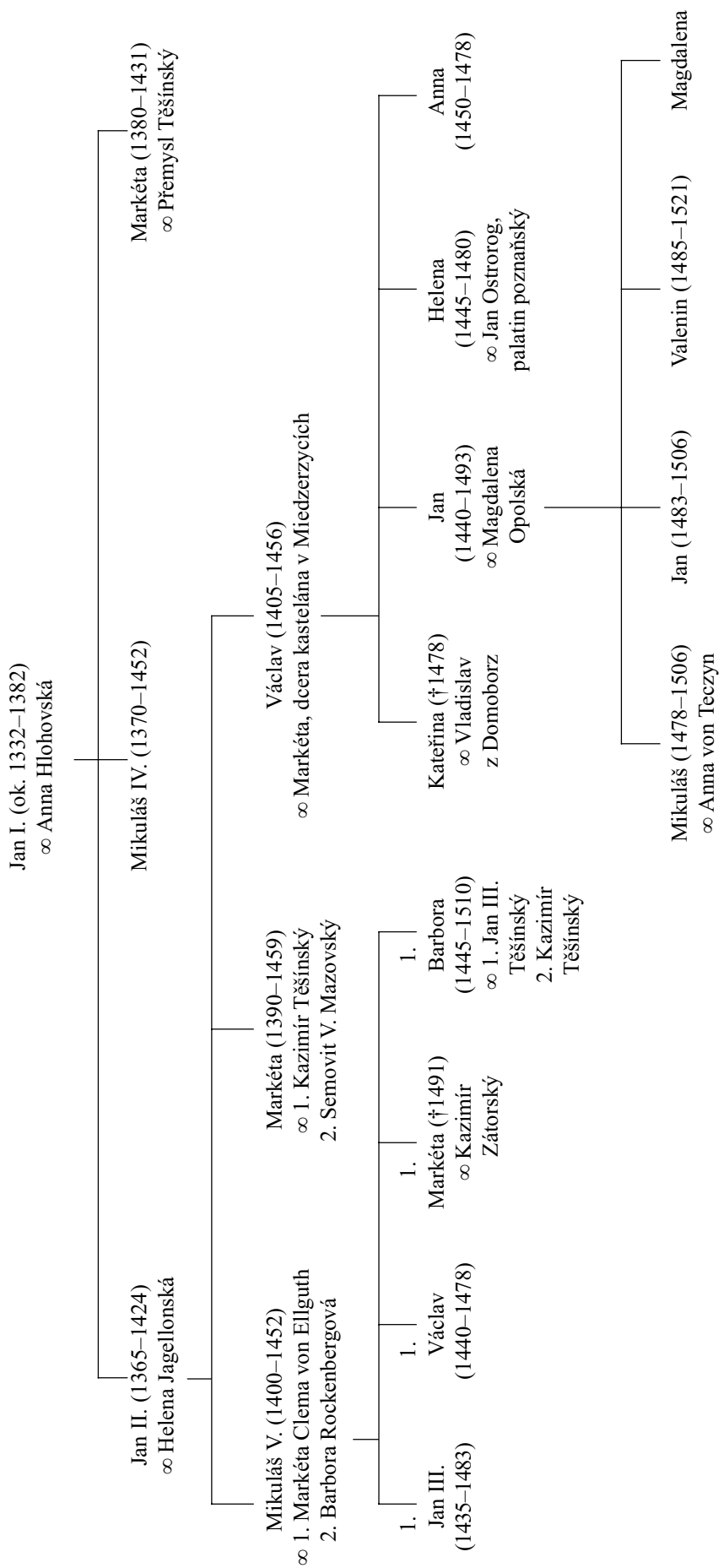
Rodokmen opavských Přemyslovců¹

Počátky rodu do jeho rozdělení na krnovsko-ratibořskou primogenituru a opavskou sekundogenituru

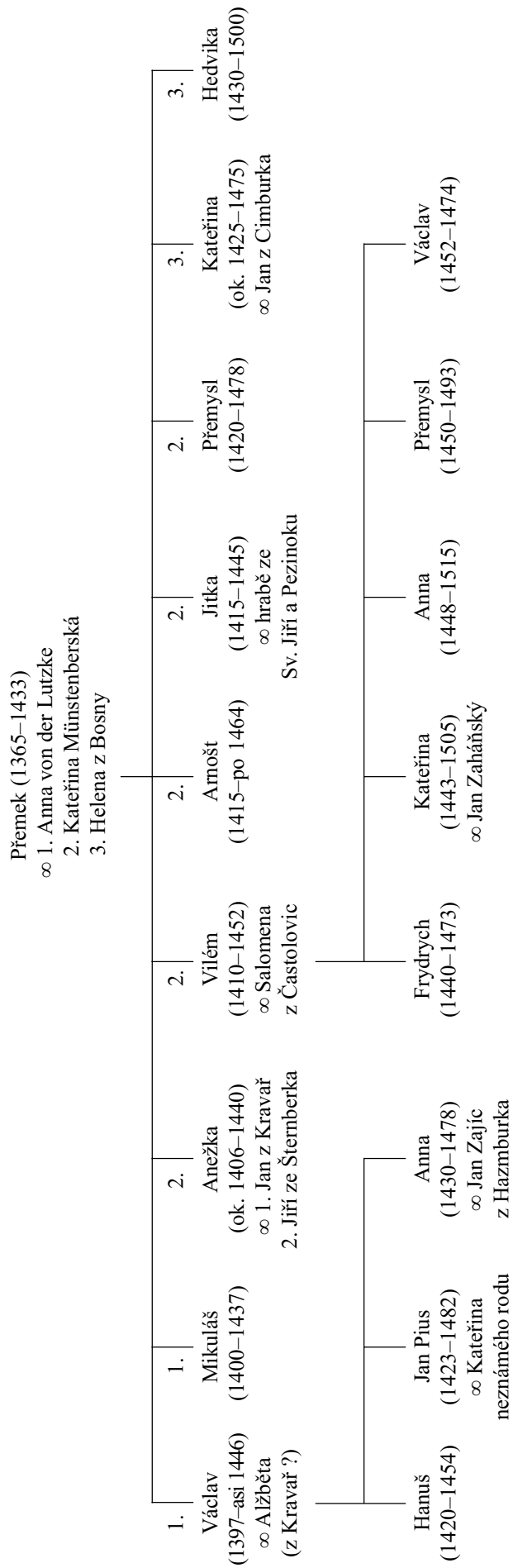

¹ Z technických důvodů bylo nutné rozdělit rodokmen do tří částí (pozn. autora).

Krnovsko-ratibořská primogenitura

Opavská sekundogenitura

ZUSAMMENFASSUNG

LAND TROPPAU UND PRZEMYSLIDEN VON TROPPAU UNTER DER REGIERUNG DER LETZTEN LUXEMBURGER

Jana Konvičná

Die zweite Hälfte des 14. und 15. Jh. bedeutete einen Rückgang der Aktivität der Troppauer Przemysliden auf dem Prager Königs- und Kaiserhof, auch wenn in diesem Zeitraum Kontakte zwischen Luxemburgern und ihren przemysliden Verwandten existierten. Diesen Zustand verursachte die Situation im Land Troppau nach dem Tod des Nikolaus II. im Jahre 1365, wo bisher einheitliche Herzogtümer Troppau und Ratibor einigemal zwischen vier Söhne des Nikolaus verteilt wurden. In der Forderung dieser Verteilung wurden aus dem Herzogtum Troppau drei selbständige Teile geschaffen (Ratibor gewann Johann I. als Erbschaft nach seiner Mutter Anna von Ratibor): Troppau, Jägerndorf und Leobschütz, wobei Jägerndorf dauernd abgetrennt vom Land Troppau blieb - als ein Bestandteil des Besitzes von dem Ratiborer Zweig der Przemysliden von Troppau.

Nach dem Tod des Nikolaus III. und Wenzels begründeten Johann I. und Přemek von Troppau zwei Zweige eines Stammes, die sich ganz selbständig und unabhängig voneinander entwickelten: Johann Jägerndorf-Ratiborer und Přemek Troppauer.

Der Zweig Jägerndorf-Ratiborer beteiligte sich weiterhin relativ aktiv an der Politik der Luxemburger und griff gemeinsam mit dem Troppauer Zweig in die Kämpfe zwischen den mährischen Luxemburgern Jošt und Prokop ein.

In der Zeit des Hussitenkrieges blieben die beiden Zweige auf der Seite des Katholizismus und nahmen an einer Reihe von Kämpfen gegen Hussiten teil, konkret an den aus Schlesien organisierten. In dieser Zeit reichten sie sich fast ausschließlich dem schlesischen, nicht mährischen Adel ein.

Die Erschöpfung aus den Hussitenkriegen, Verschuldung seit dem 14. Jh., unaufröhliche Teilung des Stammbesitzes und Familienstreitereien bewirkten, daß die Angehörigen der einst bedeutenden Stämme der Przemysliden von Troppau Ende des 15. Jh. starben, als ein ganz bedeutungsloses Fürstenhaus, der Troppauer Zweig sogar ohne eine eigene Stammverleihung.